

One World Platform

Association for Progressive Communications (APC)

2015.

Ovo istraživanje je dio projekta "Zaustavi nasilje: Ženska prava i sigurnost na internetu" vodenom od strane Association for Progressive Communications (APC) koji je finansiran od strane Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Holandije, a temelji se na savezu partnerskih organizacija iz ovih sedam zemalja: Bosna i Hercegovina, Kolumbija, Demokratska Republika Kongo, Kenija, Meksiko, Pakistan i Filipini.

Za više informacija posjetite GenderIT.org i <https://www.takebackthetech.net/>

Kingdom of the Netherlands

**Zaustavi nasilje:
Ženska prava i sigurnost na
internetu**

Naslov: Zaustavi nasilje: Ženska prava i sigurnost na internetu

Izdavač: One World Platform

Dizajn: Hana Kevilj

Godina: 2015.

Sadržaj

Predgovor	5
Zaustavi nasilje: Ženska prava i sigurnost na internetu	7
Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine i nasilje uz upotrebu IKT-a	9
Lokalni internet posrednici: BH Telecom	14
Mapiranje virtualnog nasilja	18
Slučajevi virtualnog nasilja u Bosni i Hercegovini	22
Svjetski internet posrednici i nasilje nad ženama	28
Studija slučaja Facebook	28
Studija slučaja Twitter	32
Studija slučaja YouTube	35
Sažetak i zaključci	39

Predgovor

Iskustva djevojaka, žena i queer osoba sa tehnologijom, bilo da govorimo o mobilnim telefonima, tabletima, kompjuterima i/ili internetu, bi trebalo biti jednako iskustvu bilo koje druge osobe. Ipak, susrećemo se sa činjenicom da je upravo njihova sloboda u ovom slojevitom okruženju iznimno narušena.

Nasilje prečesto izbjiga pod velom romantike i ljubavi. Ako govorimo o virtualnom nasilju, najčešće se susrećemo sa tim da bivši partneri i bivši muževi koriste sve što je u njihovoj moći da stvore pritisak, da kontrolišu, prijete i ponize svoju bivšu partnericu. Taktike poput invazivnog slanja SMS poruka sa agresivnim sadržajem preko mobilnih telefona, hakiranja ličnih profila na društvenim mrežama, virtualno širenje intimnih fotografija, koriste se svakodnevno sa ciljem da nanesu štetu.

Slučajevi koje smo istraživali, a koji su predstavljeni ovdje, su česti primjeri i nažalost dio svakodnevnice mnogih djevojčica i žena. Svjedočimo odsustvu reakcije državnog sistema, ali i činjenici da društvo reagira brzo i viralno, tako da se osobe koje prolaze nasilje, suočavaju ne samo sa počiniteljima, već i sa čitavim zajednicama online "publike" koja komentiriše, osuđuje ili jednostavnim klikom postaje dio vojerskih pratilaca virtualnog nasilja sa kojima nažalost mnogi/e možemo da se identifikujemo.

Želimo da zahvalimo svim ovim hrabrim djevojkama i ženama koje su sa nama podijelile svoje priče. Želimo da odamo priznaje njihovoj velikodušnosti i neustrašivosti, jer je upravo razbijanje tišine o virtualnom nasilju to što doprinosi razbijanju tabua oko granica virtualnog i stvarnog. Njihove priče čine da razumijemo zašto i na koji sve način virtualno jeste stvarno i da itekako može biti razorno po naše živote, naša tijela, naše odnose sa drugima.

Naposljetku, želim da zahvalim svima onima koji/e su radili/e na ovom istraživanju: Centru za pravnu pomoć ženama Zenica, Azri Šeti-Hadžić, Selmi Dudić, Elmi Adanalić, Samri Sućeski, Ameru Homarcu, Nusmiru Huskiću, Belmi Kučukalić i Aidi Mahmutović.

vale hvale pellizzer

Zaustavi nasilje: Ženska prava i sigurnost na internetu

Informaciono komunikacione tehnologije (IKT) su transformirale i revolucionalizirale društvo. Transformirale su ne samo političke i ekonomski sisteme i društvenu interakciju, već i kulturu u kojoj živimo. IKT prožima i prevazilazi javne i privatne prostore i drastično mijenja način na koji države, poslovni sektori i ljudi surađuju i komuniciraju jedni sa drugima.

Široka, tvrdoglava i bezgranična priroda informaciono komunikacionih tehnologija postala je nezaobilazan aspekt ljudskog života. Međutim, uz širenje i povećanje korištenje IKT-a, imamo sve više evidencija i studija koje pokazuju povećanje nasilja nad ženama koje upravo uključuju korištenje IKT-a kao što su kompjuteri, mobilni telefoni i internet. Uprkos dokazima, postoji vrlo malo govora o ovoj temi kao i samog priznavanja virtualnog nasilja kao oblika nasilja nad ženama od strane država, međuvladinih institucija i drugih aktera odgovornih za zaustavljanje nasilja nad ženama. Kao što je izrazila Association for Progressive Communications (APC) u svojoj izjavi na 57. sjednici Komisije o statusu žena, nasilje kroz kanale IKT-a nad ženama nije prioritet u strategijama prevencije i traženja odgovora, budžetiranju i kreiranju politika zasnovanim na dokazima, te žene koje doživljavaju ovu vrstu nasilja imaju malo ili nikakvo obeštećenje.

Sa druge strane, ne možemo poreći činjenicu da su informaciono-komunikacione tehnologije pospješile participaciju žena, njihovu slobodu govora i osnaživanje.

Projekat "Zaustavi nasilje: Ženska prava i sigurnost na internetu" je globalni projekat vođen od strane Association for Progressive Communications (APC) i bavi se jačanjem kapaciteta aktivista/kinja za ljudska prava i ženskih organizacija po pitanju upotrebe tehnologija u njihovim sferama djelovanja, kako bi na adekvatan način odgovorili rastućem virtualnom nasilju nad djevojkama i ženama. Projekat se oslanja na dugogodišnje napore i putanje u borbi protiv virtualnog nasilja nad djevojkama i ženama. Prevencija nasilja putem tehnologije je važna komponenta zaustavljanja nasilja nad djevojkama i ženama i doprinosi kreiranju sigurnog ambijenta za djevojke i žene u svakoj sferi njihovog života. APC vodi projekat u partnerstvu sa sedam država: Bosna i Hercegovina, Kolumbija, Demokratska Republika Kongo, Kenija, Meksiko, Pakistan i Filipini.

Strategija projekta obuhvata pet različitih aktivnosti i to:

- Prikupljanje dokaza o postojanju ovakve vrste nasilja; dokumentovanje, izvještavanje i analize koje se sakupljaju na globalnoj mapi projekta <https://www.takebackthetech.net/mapit/>
- Uspostavljanje jake zajednice liderki, bilo da se radi o pojedinkama ili ženskim organizacijama, koje će utjecati na i saraditi sa zakonodavcima/kama, sudijama/kinjama, advokatima/cama i drugim ključnim akterima/kama kako bismo identifikovali pravne lijekove u zakonodavstvu i kako bismo iz potrebe razvili nove koji će štititi prava i sigurnost djevojaka i žena
- Stvaranje dijaloga sa internet posrednicima, odnosno korporativnim sektorom, te zagovaranje politika i praksi koje će poštovati i obezbjeđivati prava i

sigurnost djevojaka i žena koje koriste njihove usluge

- Vođenje kampanja s ciljem stvaranja online kulture koja će svima osigurati pravo na slobode i sigurnost na internetu
- Jačanje institucionalnih kapaciteta organizacija za ženska prava kako bi postale liderke u rješavanju nasilja nad ženama putem tehnologije, i to kroz promjene vlastitih praksi u svom okruženju i svojim organizacijama

Kao važan segment ovog projekta jesu lokalizirane kampanje "Preuzmi kontrolu nad tehnologijom" (Take Back The Tech) koje se odvijaju za vrijeme 16 dana aktivizma od 25. novembra do 10. decembra, kada se intenzivira rad na podizanju svijesti o nasilju nad djevojkama i ženama putem IKT-a kroz praktične treninge, predavanja, ali i pozitivne primjere žena iz lokalnih zajednica koje se bave tehnologijom ili koriste tehnologiju kako bi unaprijedile poslove kojima se bave.

Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine i nasilje uz upotrebu IKT-a

U nastavku je pregled domaćeg zakonodavstva po pitanju pravne zaštite žena i nasilja uz upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija:

- **Da li Ustav BiH garantuje ljudska prava i temeljne slobode?**

DA

- **Koji član u Ustavu BiH garantuje ljudska prava i temeljne slobode?**

Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks 4, Član 2

- **Postoje li zakoni kojima se garantuju ženska prava i ravnopravnost?**

DA

- **Kojim zakonima su priznata ženska prava i ravnopravnost?**

Zakon o ravnopravnosti spolova

Zakon o zabrani diskriminacije

- **Da li je nasilje nad ženama prepoznato u zakonima BiH?**

DA

- **Koji zakoni prepoznaju nasilje nad ženama i daju definiciju?**

Porodični zakoni BiH

Krivični zakoni BiH

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici

- **Da li postoje posebne odredbe u zakonima kojese tiču nasilja nad ženama, a na koje se može pozvati u slučaju upotrebe tehnologije za nasilje nad ženama?**

Ne postoje posebne odredbe na koje se može pozvati u slučaju nasilja nad ženama uz upotrebu tehnologije.

- **Da li postoje posebni zakoni koji direktno prepoznaju nasilje nad ženama uz upotrebu tehnologije?**

NE

- **Koji su zakoni vezani za informaciono-komunikacione tehnologije (IKT) u BiH? (npr. sajber kriminal, privatnost, e-trgovina itd.)**

Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH, Zakon o elektronskom pravnom i poslovnom prometu

- **Koje odredbe zakona vezanih za IKT se tiču nasilja nad ženama uz upotrebu tehnologije?**

Ne postoje odredbe u zakonima koje se tiču nasilja nad ženama uz upotrebu tehnologije

- **Koje odredbe zakona koje se tiču IKT-a se odnose na odgovornost internet posrednika (posebno s obzirom na njihovu odgovornost za sadržaj)?**

Ovi zakoni regulišu zaštitu ličnih podataka i e-trgovinu. Odredbe ovih zakona su u direktnoj vezi sa zaštitom ličnih podataka i u tom smislu sadržaj je bitan u slučajevima kada su otkriveni lični podaci.

- **Koji su to drugi zakoni koji se mogu koristiti u slučajevima nasilja nad ženama uz upotrebu tehnologije? (npr. zakon protiv govora mržnje, zakon o zabrani diskriminacijeitd.)**

[Porodični zakoni BiH](#)

[Krivični zakoni BiH](#)

[Zakon o zaštiti od nasilja u porodici](#)

- **Da li je u toku izrada novih relevantnih zakona?**

Trenutno ne postoje saznanja o radu na sličnim zakonima.

- **Da li je u toku izrada novih zakona koji se tiču nasilja nad ženama, IKT-a ili nasilja nad ženama uz upotrebu tehnologije?**

Ne, u ovom trenutku.

- **Na koje međunarodne sporazume i zakone se moguće pozvati u slučaju nasilja nad ženama uz upotrebu tehnologije, a kojih je BiH potpisnica?**

[Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda](#)

(potpisana 2002, ratificirana i stupila na snagu 12. jula 2002)

[Međunarodna konvencija o društvenim, kulturnim i ekonomskim pravima](#) (potpisana 12. jula 2010, pristup i ratifikacija 18. januara 2012)

[Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948](#)

[Konvencija o sajber kriminalu](#) (potpisana 9. februara 2005, ratificirana 19. maja 2006, stupila na snagu 1. septembra 2006)

Ustav Bosne i Hercegovine je parafiran 21.11.1995. godine u Daytonu (SAD), a potписан u Parizu, 14.12.1995. godine, te je isti dan stupio na snagu. Interesantna je činjenica da nikada nije objavljen u službenim novinama.

Evropska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama inkorporirana je u ustavni sistem Bosne i Hercegovine, te ima hijerarhijsku supremaciju u primjeni. Konvencija se u Bosni i Hercegovini primjenjuje direktno i prioritetno. Direktno znači da se primjenjuje po članu II.2 Ustava BiH, dok prioritetno znači da ima prioritet nad ostalim domaćim zakonima, koji trebaju da budu usklađeni sa istim.

Osvrt na pozitivne i negativne aspekte u garantovanju prava žena

Neke od odredbi različitih zakona mogu se koristiti u kontekstu zaštite žena od nasilja u zavisnosti od situacije i okolnosti u kojoj je nasilje počinjeno. Ipak, zakoni ne normiraju posebne mehanizme zaštite kojima bi se garantovala zaštita ženama u slučaju nasilja putem IKT-a, ali mogu poslužiti zaštiti ukoliko je nasilje ili nedozvoljeno djelo učinjeno putem IKT-a ili u vezi sa IKT-om.

Krivični zakoni ne normiraju kao posebno krivično djelo nasilja nad ženama putem IKT-a, ali krivična djela se mogu dovesti u vezu sa nasiljem nad ženama putem IKT-a ukoliko je isto nasilje ostvareno kroz bitna obilježja taksativno pobrojanih krivičnih djela.

Uzmimo za primjer da je izvršeno krivično djelo Neovlašteno optičko snimanje, a na ovaj način pribavljeni snimci su još dalje korišteni i prilikom vršenja nasilnih radnji putem interneta, telefona i slično.

Krivični zakon Republike Srpske i Brčko Distrikta na identičan ili jako sličan način normiraju krivična djela i sankcije, kao što je to slučaj i sa **Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine**.

Prednost **Porodičnog zakona**, u odnosu na predmetnu tematiku, jeste što **Porodični zakon F BiH** doista pruža zaštitu ženama koje su žrtve nasilja u porodici. Istovremeno nedostatak odredbi Porodičnog zakona koje reguliraju pitanje nasilja nad ženama jeste što iste odredbe ne specificiraju šta se podrazumijeva pod

nasiljem nad ženama, odnosno što u sadržaj istih odredbi nije uvršteno i nasilje nad ženama putem IKT-a. Mada se pod terminom "nasilničko ponašanje ili nasilje" koji se pominje u određenim odredbama ovog Zakona, može podvesti i nasilje putem IKT-a kao jednog od oblika nasilja.

Prednost **Zakona o zaštiti nasilja u porodici** jeste što odredbe ovog zakona garantuju žrtvama nasilja u porodici zaštitu i od psihičkog nasilja, odnosno detaljnije u odnosu na Porodični zakon razrađuje termin nasilja, s tim da ne isključuje sredstvo putem kojeg je učinjeno nasilje, odnosno termin psihičkog nasilja u odnosu na sredstvo nije ograničeno.

Kao i Porodični zakon, u odnosu na koji je **Zakon o zaštiti nasilja u porodici** specijalni propis (lex specialis), isti garantuje zaštitu od nasilja samo određenim licima koja su taksativno pobrojana u članu 6. ovog Zakona.

Karakter zaštitnih mjera koje su predviđene ovim Zakonom za učinitelje/ce nasilja u porodici jeste da su iste preventivnog karaktera, a imaju za cilj da se po hitnom postupku prekine dalje vršenje nasilja, dok odredbe Krivičnog zakona dalje reguliraju pitanje krivične odgovornosti za počinitelje/ce nasilja, kao i vrstu i visinu kazne za iste.

Nasilje u porodici, kao javni problem, u zadnjih 10 godina je doživilo progres u smislu preventivnog djelovanja države i društva, te napravilo pozitivne pomake u zaštiti naročito žena, ali je i dalje nerazvijen, te ne garantira punu zaštitu niti dovoljno preventivno djelovanje.

Predlaže se dalji rad na implementaciji pozitivnih rješenja iz uporednih pravnih sistema sa ciljem poboljšanja zaštite od nasilja nad ženama.

Posebni zakoni u vezi sa IKT-om i nasiljem nad ženama

- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta
- Konvencija o sajber kriminalu, poznata i kao "Budipeštanska konvencija"

U Krivičnom zakonu Federacije BiH stoji: **Član 189. Neovlašteno optičko snimanje**

(1) Ko fotografski, filmski ili na drugi način snimi drugu osobu bez njezinog pristanka u njezinim prostorijama ili ko takav snimak direktno prenese trećem ili ko mu takav snimak pokaže ili mu na koji drugi način omogući da se s njim direktno upozna, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

Drugim riječima, jasno je definirano da se na temelju tog članka može kazniti samo za neovlašteno snimanje u privatnom prostoru, a ne na javnom prostoru.

Stav 3 odnosi se na dijete ili maloljetnika:

(3) Ko dijete ili maloljetnika snimi radi izrade fotografija, audiovizualnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili rasparčava ili prikazuje takav materijal, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Krivični zakon RS propisuje: **Član 175. Neovlašteno fotografisanje**

(1) Ko neovlašteno sačini fotografiski, filmski ili drugi snimak nekog lica ili njegovih prostorija bez njegove saglasnosti, povređujući time osjetno njegovu privatnost, ili ko takav snimak preda ili pokazuje trećem licu ili mu na

neki drugi način omogući da se s njim upozna, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ako djelo iz stava 1. ovog člana učini službeno lice zloupotrebom službenog položaja ili ovlašćenja, kazniće se zatvorom do tri godine.

Krivični zakon Federacije BiH

Član 211. - Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije

(1) Ko dijete ili maloljetnika snimi radi izrade fotografija, audiovizuelnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili rasparčava ili prikazuje takav materijal, ili te osobe navede na učestvovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(2) Predmeti koji su bili namijenjeni ili upotrijebljeni za učinjenje krivičnog djela iz stava 1. ovog člana oduzet će se, a predmeti koji su nastali učinjenjem krivičnog djela iz stava 1. ovog člana oduzet će se i uništiti.

Član 212. - Upoznavanje djeteta s pornografijom

(1) Ko djetetu proda, prikaže ili javnim izlaganjem ili na drugi način učini pristupačnim spise, slike, audiovizuelne i druge predmete pornografskog sadržaja ili mu prikaže pornografsku predstavu, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Predmeti iz stava 1. ovog člana oduzet će se.

Zaključak na uočene probleme sa domaćim zakonodavstvom

Najveći problem domaćeg zakonodavstva je nedostatak preventivnih programa, posebno u vezi sa iskorištavanjem djece radi pornografije, te edukativnih programa kako bi se djeca upoznala sa ovim problemom. Problem je i nedostatak edukativnih programa za aktere koji rade u sistemu zaštite djece ili općenito sa djecom u smislu prepoznavanja zlostavljanja i iskorištavanja djece (škole, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove i sl.).

Nedostaju incijative za donošenje „specijalnih propisa“ koji bi regulisali ovu oblast. Primjetno je da su izostale i mјere za usklađivanje zakonodavstva u BiH kojima se uređuju prava djece. Međutim primjetan je značajan napredak u promovisanju Konvencije o pravima djeteta i njenih Protokola, te Zaključnih razmatranja i preporuka Komiteta od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjegljice BiH u saradnji sa UNICEFom. Nažalost, izostao je adekvatan angažman nižih nivoa vlasti na promovisanju prava utvrđenih Konvencijom. Sistem komunikacije, razmjene informacija i saradnje između različitih nivoa vlasti na vertikalnom i horizontalnom nivou nije uspostavljen na zadovoljavajući način i uglavnom je rezultat pojedinačnih npora.

Lokalni internet posrednici: BH Telecom

Dana 13.09.2014 u svrhu istraživanja „Zaustavi nasilje: Prava i sigurnost žena online“ obavljen je intervju sa zaposlenicima BH Telekoma:

- Slavenko Popović, šef Odjela za usluge pristupa Internetu koji je učestvovao u izradi u nastavku navedenog Akcionog plana
- Muvehida Žgalj, predsjednica drugostepene Komisije za žalbe

BH Telecom je jedan od vodećih operatera u Bosni i Hercegovini, a odabran je ovog puta za istraživanje, jer je većina zabilježenih slučajeva u vrijeme pravljenja ovog intervjuja, bila upravo preko ovog posrednika.

Na osnovu dobijenih informacija, BH Telecom je do sada, u cilju sprječavanja zloupotreba korištenjem informacionih i komunikacionih tehnologija poduzeo sljedeće mjere:

Definisani su Uslovi za pružanje TK usluga (najnovija verzija dostupna na web stranici: http://www.bhtelecom.ba/uputstva_pravila0.html, prilog 1) kojima BH Telecom tretira i propisuje zloupotrebu i uključuje Principe i pravila ponašanja za korisnike BIHnet mreže;

1. Uslovima za pružanje TK usluga se pored zloupotrebe tretiraju i govor mržnje, uvrede i/ili nanošenje uvredljivih sadržaja korisnika usluga BH Telekoma;

2. Na zahtjeve korisnika, Direkcija BH Line je pripremila odgovor o tome šta

BH Telecom poduzima je u slučajevima prijavljenih pokušaja uznemiravanja ili prodiranja u tuđe računarske sisteme (prilog 2: zloupotreba - odgovor-eng.doc);

3. Na inicijativu Državnog Ministarstva sigurnosti, BH Telecom je učestvovao u izradi Akcionog plana - POBOLJŠANJE SISTEMA ZA ZAŠTITU OD DJEĆIJE PORNOGRAFIJE I DRUGIH OBLIKA SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA I ZLOUPOTREBE DJECE PUTEM INFORMACIONIH I KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA U BOSNI I HERCEGOVINI 2010-2012. (prilog 3);

4. Direkcija BH Line je u prvoj polovini 2013. godine testirala i tehnički primila novu uslugu „Sigurni Internet“ (Safe Internet) koji će komercijalno biti ponuđen korisnicima.

Za sve prijave ponašanja koje se protive ovim dokumentima, korisnici se mogu javiti na **moc@bih.net.ba** ili **abuse@bih.net.ba**

Prema riječima g. Popovića, BH Telecom, kao društveno-odgovorna kompanija nudi sve raspoložive načine u cilju sprječavanja svih vrsta zloupotreba na Internetu, uključujući i online nasilje nad djevojkama i ženama. Dakle, zaposlenici BH Telecom-a pokazuju spremnost da se uključe u tim odgovoran za pronašak optimalnog rješenja za zaštitu korisnika/-ica na Internetu.

Kao što je već navedeno, 2013. godine je pripremljena i nova usluga „**Safe Internet**“, koja omogućava korisniku da onemogući pristup određenim sadržajima na Internetu. Uvedena usluga govori o postojanju inicijative od strane BH Telekoma

za sprječavanje zloupotreba Interneta. Međutim, uzimajući u obzir poštivanje slobode govora, veoma oprezno se treba pristupiti bilo kakvom ograničavanju, kao potencijalnom rješenju ovog problema.

Postavljanje sadržaja čije posjedovanje predstavlja krivično djelo u FBiH u svom osnovnom tehnološkom smislu jeste trajno otvoreno pitanje i oblast kojoj se trajno moraju povetiti ISP provider-i, RAK, ministarstva, itd. Činjenica je da trenutno ne postoje sankcije koje provodi BH Telecom u slučaju evidentiranog slučaja nasilja nad ženama online. BH Telecom je stavio na raspolaganje mogućnost zakonitog presretanja saobraćaja u svrhe zaštite djece od zloupotrebe sadržaja dječje pornografije i distribucije dječje pornografije, te izražava spremnost da iste principe predložene u prilogu 3 stavi na raspolaganje i u svrhu zaštite prava i obezbjeđivanja sigurnosti žena online.

BH Telecom ne smije pristupiti sadržaju saobraćaja bez naloga Suda. Prema tome, Telecom kada primi prijavu zbog zloupotrebe TK sistema, uputi je policiji a policija tužilaštvu, koje traži od Telecoma pristup logovima saobraćaja. U prilogu 3 je navedeno:

„Zakonska regulativa dozvoljava ovlaštenim agencijama presretanje komunikacija po nalogu Suda. Međutim, pri svakom postojanju osnovane sumnje da postoji zloupotreba komunikacionog sistema po kriterijima distribucije sadržaja dječje pornografije, Ministarstvo sigurnosti može pristupiti sistemu zakonitog presretanja u cilju sticanja dokaza protiv osoba koje su na taj način zloupotrijebili telekomunikacioni sistem.“

Prema riječima g. Popovića, RAK se izjasnio da nije nadležan da propisuje

regulative vezane za zloupotrebu Interneta. To navodi na zaključak da bi trebala postojati institucija koja bi zahtjevala od RAK-a da propiše određene regulative. U prilogu 3 je navedeno sljedeće:

„Nadležnost Regulatorne agencije za komunikacije, kada je u pitanju Internet, je izdavanje dozvola za pružanje internet usluga (ISP) i praćenje stanja informatizacije u Bosni i Hercegovini sa aspekta pristupa Internetu krajnjih korisnika. Agencija svake godine objavljuje godišnju anketu korisnika dozvola za pružanje Internet usluga u Bosni i Hercegovini.

Odrebama dozvole za Internet provajdere propisan je mehanizam uspostavljanja politike korištenja Interneta od strane davalaca usluga. Također, ukoliko određeni sadržaj bude oglašen štetnim od strane suda ili nadležnog organa, Agencija je obavezala ISP da povuče takav sadržaj s web stranica koje su pohranjene na njegovim serverima. Druge obaveze nametnute su „Odlukom o posebnim obavezama pravnih i fizičkih lica koja pružaju telekomunikacijske usluge, administriraju telekomunikacijske mreže i vrše telekomunikacijske djelatnosti, u pogledu obezbjeđenja i održavanja kapaciteta koji će omogućiti ovlaštenim agencijama da vrše zakonito presretanje telekomunikacija, kao i kapaciteta za čuvanje i obezbjeđivanje telekomunikacijskih podataka“ („Službeni glasnik BiH“, broj 104/06).

Ovom Odlukom se propisuje obaveza čuvanja informacija o ostvarenom telekomunikacijskom prometu, što uključuje i IP adresu putem kojih se pristupalo Internet servisu, kao i druga prava i obaveze u vezi zakonitog

presretanja telekomunikacija. Na taj način nadležni organi u skladu sa zakonskom procedurom koja je propisana ovom Odlukom, pribavljaju informacije o krivičnim djelima učinjenim putem Interneta.

Agencija nema zakonsku nadležnost za regulaciju sadržaja koji je dostupan na Internetu. Međutim, kao institucija koja se zalaže za razvoj medijskog sektora, te promoviše profesionalno i odgovorno pružanje medijskih usluga, Agencija podržava sve aktivnosti na medijskom opismenjavanju i podizanju svijesti u javnosti o odgovornom i sigurnom korištenju svih medijskih usluga, pa tako i Interneta."

Internet service provideri (ISP) mogu imati značajnu ulogu u rješavanju navedenog problema, ali naravno to je moguće jedino u saradnji sa sigurnosnim i policijskim službama.

Pitanje kapaciteta i mogućnosti ISP-ova pri rješavanju problema nasilja nad djevojkama i ženama online može se poistovjetiti sa problemom dječje pornografije, što je navedeno u prilogu 3:

„Pitanja variraju od odgovornosti ISP-ova za prekršaje koje naprave korisnici njihovih usluga do obaveze blokiranja pristupa web stranicama. Također traju i diskusije o konfliktu između mjera koje se uvode iz sigurnosnih razloga s temeljnim pravima zaštite privatnosti. Do sada su se diskusije oko uloge ISP-ova uglavnom vodile oko pitanja njihovog angažmana u samim istražnim radnjama. Međutim, u posljednje vrijeme fokus se usmjerava na uključivanje ISP-ova u prevenciju dječje pornografije.“

Mjere predložene u prilogu 3, koje se mogu nametnuti ISP-ovima, mogu poslužiti

kao osnova za predlaganje istih mjera pri rješavanju ovog problema:

„Jedan od vidova prevencije je obavezujuće blokiranje web stranica s ilegalnim sadržajem. [...] Ipak, problem je što se sva tehnička rješenja koja omogućavaju blokiranje stranica mogu i zaobići. Stoga je glavna svrha ovakvog blokiranja da sprječe slučajan pristup stranicama s nelegalnim sadržajem. Također, problem kod ovakvog pristupa može biti i pretjerano blokiranje, gdje bi se primjerice onemogućio pristup bilo kakvim podacima vezanim za pojma dječje pornografije.

Slijedeća preventivna mjera koja bi se mogla nametnuti ISP-ovima je obaveza analize sadržaja koje njihovi klijenti postavljaju na servere. S obzirom da ISP-ovi imaju direktni pristup podacima koje postavljaju klijenti, njima je lakše pronaći ilegalan sadržaj nego što je to policijskim istražnim organima. Ima više prepreka za primjenu ove mjere. Prije svega tu je problem složenosti tehničkog rješenja kako bi se ova mjera realizirala. Za veće ISP-ove, na čijim se serverima dnevno postavlja i po nekoliko Terabajta sadržaja, praktički je nemoguće izvršiti analizu svake pojedinačne datoteke. Osim toga, ovo rješenje bi i uz primjenu specijaliziranih alata za pretraživanje, koji su bazirani na traženju prema ključnim riječima ili od prije poznatim pornografskim slikama, negativno uticalo na brzinu postavljanja sadržaja na serverima ISP-a. Uzimajući u obzir i činjenicu da postoje i drugi načini za razmjenu datoteka, koji ne zahtijevaju postavljanje datoteka na određenom serveru, uvođenje ove mjere bi vjerojatno samo premjestilo problem na drugi nivo. Također, ova mjera bi bila i u suprotnosti s Direktivom EU-a o elektronskoj trgovini, po kojoj ISP-ovi nemaju obavezu nadziranja

informacija koje prenose ili pohranjuju. Jedna od mjera koja se u posljednje vrijeme sve više nameće ISP-ovima jeste obaveza čuvanja podataka o ostvarenim spajanjima na Internet. Osnova za uvođenje ove mјere je bila Direktiva EU-a o čuvanju podataka elektronskih komunikacija. Prema odredbama ove direktive, ISP-ovi su dužni čuvati podatke od 6 mjeseci do 2 godine. Ako korisnik preuzima ilegalne sadržaje s web stranica, bez da koristi osobne podatke ili vrši finansijske transakcije s registriranim platnom karticom, njega se u principu može identificirati na temelju podatka o spajanju na Internet, kao što je to IP adresa. Uvođenjem obaveze čuvanja podataka o spajanjima na Internet rješava se problem gubitka informacija o spajanjima prije nego što ih istražna tijela zatraže od ISP-ova. Ipak, i ova mјera ima svoje nedostatke. Već se vodi rasprava da li ovakva mјera krši druge konvencije koje jamče ljudska prava na slobodu i privatnost. „

Trenutno BH Line prakticira apsolutnu slobodu tj. neograničavanje Internet sadržaja, nijedan sadržaj se ne blokira. Razlog tome je objašnjen u prilogu 3:

„S direktnim pristupom podacima ISP-ovi imaju mogućnost i da uklone ilegalni sadržaj ili da blokiraju pristup takvom sadržaju. Prema Direktivi EU-a o elektronskoj trgovini, ISP koji primijeti nelegalne aktivnosti ili sadržaj dužan je odmah ukloniti iste kako bi izbjegao krivičnu odgovornost. Ova mјera stavlja ISP-ove u nezavidan položaj. S jedne strane ISP mora djelovati hitno na uklanjanju nelegalnog sadržaja kako bi izbjegao krivičnu odgovornost, no s druge strane ima i obavezu iz ugovornog odnosa s korisnikom. Ako primjerice

ukloni legalan sadržaj koji je samo na prvi pogled izgledao kao nelegalan, mogao bi od korisnika dobiti zahtjev za nadoknadu počinjene štete. „

Mapiranje virtualnog nasilja

U sklopu ovog projekta radili smo istraživanje sa Centrom za pravnu pomoć ženama (CPPZ), osnovanom 1996 godine. CPPZ je tim aktivistkinja i braniteljica ljudskih prava žena i djevojčica, zastupnica koncepta rodne ravnopravnosti u svim društvenim odnosima. Prvobitno smo sa njima radile trening na temu digitalne sigurnosti i privatnosti. U nastavku su njihova dva istraživanja te zaključci koje su donijele nakon pregleda već postojećih slučajeva u svojim bazama podataka.

Istraživanje 1.

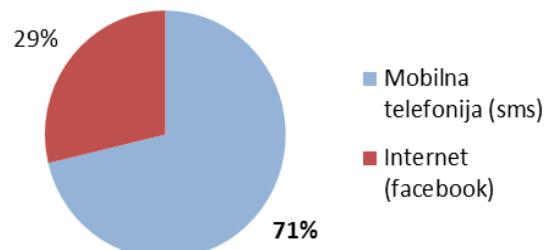
Podaci korišteni u istraživanju nastali su na osnovu obrade podataka iz Centra za pravnu pomoć ženama Zenica, za 12 mjeseci 2012 godine.

U toku navedene godine u Centru je pruženo preko 2000 pravnih usluga. Od toga je iz oblasti Porodičnog prava bilo ukupno 750 slučajeva.

Nasilje putem interneta i mobilne telefonije doživjela je više nego svaka četvrta klijentica (ukupno 202 klijentice).

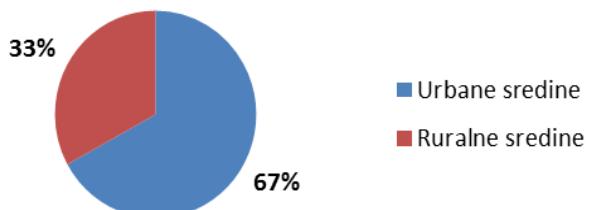
Nasilje, kao i drugi oblici uznemiravanja, najviše je vršeno putem mobilne telefonije (SMS), i to u 144 slučaja, a uznemiravanje putem Facebook profila prepoznao je 58 klijentica. Često su zlostavljači ostvarili svoje prijetnje u fizičkom prostoru nakon što su iste uputili putem SMS poruka ili poruka putem interneta.

Grafikon 1: IT sredstvo preko kojeg je vršeno nasilje

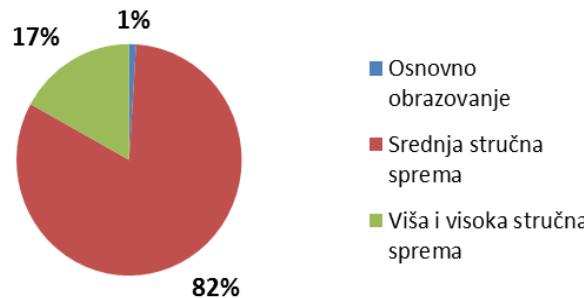
Interesantan podatak je da su klijentice iz urbane sredine bile više izložene uznemiravanju putem interneta, dok klijentice iz ruralnog područja nisu bile izložene takvoj vrsti uznemiravanja, osim prijetnji SMS porukama. Prijetnje i uhođenje je uključivalo višestruko slanje prijetnji ili lažnih optužbi putem E-mail-a ili mobitela, dovodeći osobu u rizične situacije.

Grafikon 2: Gdje žive žene koje doživljavaju IT nasilje

Kada pogledamo stepen obrazovanja klijentica koje su bile izložene ovoj vrsti nasilja (202 klijentice), 165 klijentica su imale završenu srednju školu što je i ujedno najveći broj, 35 klijentica su imale fakultetsku diplomu, dok su dvije klijentice

**Grafikon 3: Stepen obrazovanja klijentica
koje su bile izložene IT nasilju**

imale osnovno obrazovanje.

1. Nije bilo većih poteškoća do dolaženja do podataka jer smo imali resurse i bazu podataka iz koje smo mogle dobiti potrebne informacije. Međutim, u toku našeg dosadašnjeg rada nismo previše obraćale pažnju na pribavljanje dokaza od klijentica koji se odnose na nasilje nad ženama, a koje se događa putem interneta ili mobilne telefonije. Usmeno bi klijentice ispričale svoj problem do detalja i to se zabilježavalo, ali za sastavljanje pismenog podneska detalji pomenuti prije nisu uvrštavani i nama su bila usputna informacija koju smo unosile, a nismo bile svjesne činjenice da se radi o važnom podatku za mapiranje virtualnog nasilja. Mora se istaći da se svaki predmet iz 2012. godine morao ponovo pročitati kako bi se našli elementi koji su fokus ovog istraživanja.

2. Neočekivano saznanje je bilo da se radi o velikom broju klijentica koje su prepoznale takav vid nasilja i tražile zaštitu. Nažalost, niko im nije dao stručnu pomoć kako se zaštititi (IT zaštita) kada je u pitanju IT nasilje i zloupotreba, a posebno kada se radi o krađi identiteta osobe i pravljenju lažnog profila na društvenoj mreži Facebook. Takav slučaj se desio pravnici

u našoj organizaciji. Nakon prijavljivanja policiji i tužilaštvu nije pronađena adekvatna mjera kazne, iako su postojali određeni dokazi ko je počinilac.

3. Koraci koje smo napravile nakon početnog istraživanja su izmjena našeg evidencijskog obrasca koji se odnosi na klijentice, dodavanje i popunjavanje i unos u bazu podataka.

4. Nakon sastanka sa osobljem One World Platform i ukazivanja na problem, potpuno drugačije razmišljamo i shvatile smo da imamo mnogo podataka koje nismo koristile prilikom pružanja pravne pomoći. **Nismo upozoravale na problem nasilja putem interneta i mobilne telefonije iako posjedujemo činjenice da se dešava i to u velikom broju.**

Naša vizija je da u narednom periodu veću pažnju posvetimo ovom problemu i uradimo pravnu analizu s osvrtom na ovaj problem.

Istraživanje 2.

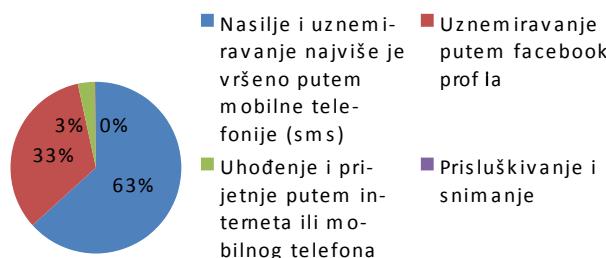
Podaci koji su korišteni u istraživanju nastali su na osnovu obrade podataka Centra za pravnu pomoć ženama (CPPZ) Zenica za period 01.01.2013. - 31.08.2014. U ovom periodu CPPZ je pružio 2168 pravnih usluga, od kojih je 68,54% bilo u oblasti porodičnog prava.

U toku 20 mjeseci **nasilje putem interneta i mobilne telefonije je doživjela je ukupno 1.201 klijentica, ili 55,40% - što je više nego svaka druga.**

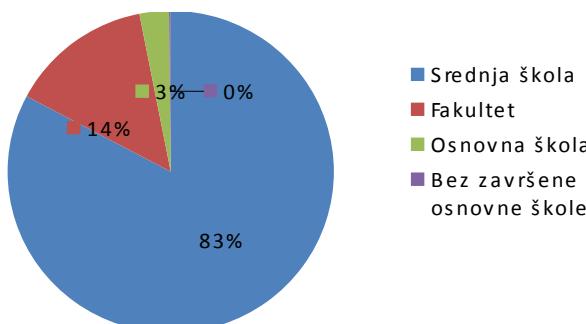
U odnosu na 12 mjeseci 2012. godine, gdje je to bila svaka četvrta, bilježimo porast. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je u pitanju stvarni porast, jer dijelom je to i rezultat našeg većeg obraćanja pažnje i bilježenja ovih detalja iz izjava klijentica. Nasilje i uznemiravanje najviše je vršeno

putem mobilne telefonije (SMS poruke), i to u 760 slučajeva. Uznemiravanje putem Facebook profila prepoznao je 400 klijentica, uhodenje i prijetnje putem interneta ili mobilnog telefona 39 klijentica, a prisluškivanje i snimanje 2 klijentice. Nakon prijetnji putem SMS poruka ili poruka putem interneta, često su zlostavljači ostvarili svoje prijetnje nakon virtualnog prostora i u fizičkom prostoru. I u toku 2013/14 godine klijentice iz urbane sredine su više izložene uznemiravanju putem interneta, dok klijentice iz ruralnog područja nisu bile izložene takvoj vrsti uznemiravanja, osim prijetnji SMS porukama. Klijentice koje su doživjele razna uznemiravanja putem interneta su starosne dobi od 27-45 godina. Primjećujemo također da je uznemiravanje putem interneta češće i sa težim oblicima kod žena mlađe dobi.

Grafikon 1: IT sredstva i oblici nasilja

Grafikon 2: Stepen obrazovanja klijentica koje su doživjele nasilje

svojim bivšim partnericima i čine razne neugodnosti. Kada pogledamo stepen obrazovanja klijentica koje su bile izložene ovoj vrsti nasilja, najviše ih je bilo sa srednjom školom - njih 994. Ukupno 170 žena je završilo fakultet, 35 ima osnovnu školu, a dvije su bez završene osnovne škole.

Primjer slučaja

(Slučaj uključuje uhođenje putem kompjutera, neovlašten „upad“ u kompjuter, špijunažu, psihološko nasilje putem razmjene intimnih fotografija)

Klijentica je stupila u kontakt sa Centrom za pravnu pomoć preko sestre koja je zamolila da jedna od naših uposlenica dođe u stan kod klijentice kako bi razgovarale i pogledale opremu koju je muž duže vremena koristio za uhođenje. On je bio na službenom putu, tako da je to bilo moguće, a klijentica nije smjela doći u našu organizaciju jer se bojala da će je neko vidjeti i da bi, ako muž sazna, mogla zbog toga imati dodatnih problema. U ovom slučaju bile smo na licu mjesta i vidjele sve uređaje kojima se muž koristio jer je klijentica uspjela fotografisati i dokumentovati. Nakon detaljnog uvida u dokazni materijal stekli su se uslovi za podnošenje krivične prijave. Međutim, klijentica je odustala iz straha - jer je muž poznata ličnost u gradu i bivši je policajac.

Završna napomena:

Za svaki prikupljeni podatak u oblasti IT nasilja svi predmeti iz 2013. i 2014. godine morali su se pročitati kako bi se našli elementi koji su fokus ovog istraživanja.

Tek nekoliko mjeseci unazad podatak se bilježi u prijemnom listu klijentice, te je pretraga dijelom olakšana. Namjera je prilagoditi elektronsku bazu podataka kako bi se u budućnosti ovi pokazatelji lakše mogli izdvojiti.

Slučajevi virtualnog nasilja u Bosni i Hercegovini

Sažeci sljedećih slučajeva se zasnivaju na dubinskom istraživanju iskustava žena iz Bosne i Hercegovine, koja su mapirana kroz platformu <http://mapirajnasilje.net/> a odnose se na nasilje nad ženama kroz tehnologiju i njihova lična iskustva sa pristupom pravdi, bilo kroz domaće pravne mehanizme ili korporativne žalbe. Projekat je istraživao adekvatnost i djelotvornost lokalnih pravnih rješenja i korporativne politike i mehanizme za rješavanje problema nasilja nad ženama kroz tehnologiju. Originalne studije slučajeva iz Bosne i Hercegovine dokumentovali/e su istraživači/ce iz Bosne i Hercegovine u periodu od novembra 2013. do aprila 2014. Radi zaštite privatnosti, imena osoba koja su podijelila svoja iskustva su promijenjena.

Slučaj 1: Opsesija pretvorena u agresiju putem digitalnih platformi

Prije četiri godine, kada je Alma imala 20 godina, čovjek kojeg nije poznавала, po imenu Admirtajnojuje slikao tokom jednog od njenih vokalnih nastupa na koncertu. Kasnije, Admir je počeo komunicirati sa Almom putem Facebooka šaljući joj njenе fotografije koje je netom prije uslikao. Ona je u početku bila uznemirena, ali nakon nekoliko 'šarmantnih' poruka u kojima je naveo koliko mu se sviđa, redovito su počeli pričati putem telefona. Uskoro je Admir priznao da je u invalidskim kolicima, a sa njegove jedine slike profila, mogla je vidjeti da je on puno stariji od nje.

Ona kaže: "Uplašila sam se i htjela sam se distancirati. Koliko god loše zvučalo, ja nisam željela tu vrstu obaveze jer sam još uvijek bila mlada. Znala sam

da nisam spremna. On je osjetio moju nezainteresiranost, pa je postao uporniji sa porukama i pozivima. Počeo je biti verbalno agresivan."

U ovom periodu, Alma je bila vrlo uznemirena, a nedugo zatim i njena majka je primijetila da nešto nije u redu. Konačno kada je rekla svojim roditeljima o situaciji, odmah su joj oduzeli telefon i računalo, i zaključali je u kući gotovo mjesec dana.

Ona kaže: "*Pretpostavljam da su se jako uplašili i počeli paničiti. Također su mi uzeli ličnu kartu i pasoš.*" Ustvari, njeni roditelji su nju krivili za dopisivanje sa Admirem na prvom mjestu, posebno nakon što je Almin otac saznao da je Admir imao preko 40 godina, bio razveden i imao dijete.

Uprkos što je prekinula svaki kontakt sa njim, Admir je i dalje nastavio da vrši pritisak na Almu. Jednog dana prijatelj je rekao Almi da obrati pažnju na YouTube video. Sjeća se,

"Video je o zabranjenoj ljubavi između njega i mene, gdje je on napisao moje puno ime i prezime, grad iz kojeg dolazim, i [postavio] moje Facebook slike. Neko ko nije znao cijelu priču, a pregledao je video vjerovatno bi pomislio da je to slatka ljubavna priča. Međutim, ja sam proživljavala priču iz horora."

Video je bio postavljen 3 dana, za koje Alma kaže: "Ne mogu čak ni da vam objasnim šta 3 dana znači u ovom slučaju, pogotovo u gradu koji je malo kao moj. Svi su mislili da sam bila u vezi sa tom osobom."

Ubrzo nakon toga, Alma je počela dobijati pozive sa nepoznatog broja u sred noći; međutim ona je znala da je to bio Admir. Počeo joj je slati poruke sa

lažnih Facebook profila sa imenima ljudi iz njenog grada, prijateljica sa kojima je nekoć išla u školu i ljudi sa kojima nije dugo komunicirala. Tokom njenog poslovnog putovanja u Istanbul, Alma je srela Admira neočekivano. Prisjeća se incidenta,

"Bila sam šokirana i fizički nisam bila u mogućnosti da se krećem. Znala sam da je imao puno prijatelja u Istanbulu i bojala sam se svega i bilo koga."

Po povratku kući, Alma je vidjela da je Admirova nova Facebook naslovna fotografija bila slika njenog rodnog grada. Potom saznaće da je njen prijatelj sjedio sa Admirom koji je ispričao svoju verziju priče. Alma je kasnije saznaća da nije prva žena koju je Admir uznenimiravao na ovaj način, i kaže:

"Shvatila sam da je ovo uradio i djevojci prije mene."

Alma karakteriše posljednje četiri godine svog života kao tačku iz koje je često mislila da se nikada neće psihički oporaviti. Neprestano zlostavljanja je učinilo da se Alma osjeća ljuto i frustrirano. Ona kaže:

"Mnogo misli, negativnih, prošlo mi je kroz glavu. Bila sam doslovno spremna da ga ubijem, da završim ovu priču, i odem u zatvor. Ja stvarno ne znam šta me zaustavilo da to ne uradim."

Njeno stanje uuma pogoršavala je činjenica da joj niko neće vjerovati. Ona kaže:

"Kao i u svakoj drugoj priči sa IKT uznenemiravanjem, postoji bojazan da niko neće shvatiti ozbiljno tvoju priču, a još manje razumjeti tvoje strahove i strepnje koje su posljedica uznenemiravanja."

Traženje pravde

Alma je nekoliko pokušala da stane u kraj zlostavljanju i da traži pravdu. Međutim, i na nivou za provedbu zakona i kada su u pitanju davaoci usluga, njena borba je bila uzaludna. Nakon što je Admir unio video na YouTube-u koji sadrži Almine slike i detalje njenog identiteta, ona je to prijavila YouTube-u. Međutim, YouTube je odbio da pomogne, i video nije bio skinut. Kasnije, kada je Admir počeo anonimno pozivati Almu navečer u čudnim satima, ona je pozvala BH Telecom da se informiše o mjerama koje može poduzeti. Ali u pravilima telekom operatera je bila rupa: onu koji je Admir iskorištavao. Alma se prisjeća:

"Rekli su mi da mogu blokirati osobu samo ako je ista uputila poziv 3 puta dnevno. On je očito znao ovo pravilo, jer nikada nije nazvao više od 2 puta dnevno. Sve ove prijetnje i njegovo poznavanja pravila BH Telekoma me je izluđivalo sve više. Osjećala sam se prestravljenog."

Kada je utvrdila da Admir ne želi ukloniti YouTube video, Alma je otišla u lokalnu policijsku stanicu. Kako kaže:

"Rekli su mi da ne mogu učiniti ništa povodom toga i da je to samo do njega i njegove dobre volje da ga ukloni. Koliko se sećam, jedan od policajaca mi je rekao da se ne brinem, jer je to samo ljubav."

Da je intervenirala policija, Alma bi imala zakon na svojoj strani. YouTube video je mogao biti jasno smatrana kao štetan za Alminu čast, dostojanstvo i ugled, posebno jer su predstavljene neistinite činjenice o njoj. S obzirom da Alma dolazi iz malog grada koji se sastoji od blisko povezane zajednice, ovaj negativan

utjecaj na njen ugled se mogao osjetiti u Alminom neposrednom okruženju. **Zakon o obligacionim odnosima u Federaciji Bosne i Hercegovine ima jasne odredbe za takve prekršaje.** Osim toga, činjenica da je Admir koristio lažne identitete na Facebooku može potpasti pod krađu identiteta, što je krivično djelo iz člana 393. Krivičnog zakona Federacije. Međutim, kako je policija odbila da interveniše, ovi zakoni nikad nisu primjenjeni.

U počeku dok ju je Admir neprestano zvao i slao poruke, Alma je promijenila broj telefona nekoliko puta. Međutim, Admir je uvijek bio u mogućnosti da dođe do njenog novog broja. Nakon YouTube videa i anonimnih telefonskih poziva, Alma je konačno podijelila sa svojim roditeljima priču o nasilju koje je pretrpjela.

"Ovaj put, moji roditelji su postupili drugačije, bili uz mene i imala sam njihovu punu podršku. Istinski sam se osjećala kao žrtva nasilja, a njega sam doživljavala kao zlostavljača. Znajući da imam podršku roditelja me smirilo i osnažilo", rekla je Alma.

Završetak njene fizičke izolacije, te razgovor sa bliskim ljudima o ovoj temi je učinio da se osjeća puno bolje. Nažalost, kako nijedan legalni oblik pravde nije sproveden, Alma vjeruje kako će Admir šablon svog zlostavljačkog ponašanja ponoviti.

"Bit će i drugih djevojka poslije mene koje će sa njim proći isto iskustvo", rekla nam je Alma u zaključku.

Slučaj 2: Kako je lažni Facebook profil zamalo uništio jednu obitelj

Sandra je 64-godišnja samohrana majka troje djece, od kojih dvoje živi s njom u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini. Sandra se razvela od muža koji je imao dijete sa drugom ženom dok je bio u braku s njom i na koncu završio u zatvoru zbog pronevjere. Posljednjih deset godina su bile finansijski i emocionalno težak period za Sandru; međutim, na kraju 2013. godine, zbog javnog nasilja borba je bila dodatno otežana.

U decembru iste godine, Sandrin najmlađi sin je dobio zahtjev za prijateljstvo na Facebooku koji je bio na ime njegove majke i sadržavao njene fotografije. Nakon što je primijetio da su zajednički prijatelji sa tom osobom bili neki od njegovih drugova iz razreda, on je prihvatio zahtjev i posjetio ono za što je mislio da je profil njegove majke. Stvarnost je međutim, bila potpuno drugačija. Od Sandrinih navedenih profesija kao „striptizeta“ i „Durex testerica“ do redovnih ažuriranja statusa koji su se sastojali od otvorenih poziva za analni i oralni seks, račun je jasno bio lažan. Kad je njen sin poslao privatnu poruku zahtjevajući da sazna ko stoji iza lažnog profila, kao odgovor je dobio prijetnje i još uvredljivih komentara o njegovoј majci. Potom je pokazao stranicu Sandri.

"Pokušala sam da dođem sebi i saberem misli što je prije moguće", kaže ona. „Morala sam pronaći prave riječi da to objasnim svojoj djeci. Nisam znala što to znači za mene, ali sam znala da na Internetu sve brže ide – „od uha do uha“ kao što kažu. A ovo je mali grad.“ Sandra se jasno prisjeća momenta. „Stajala sam

iza mog sina, i gledala moje fotografije na tom ekranu, kaže ona. „*To sam bila ja. Moje fotografije, moje ime, ali to nisam bila ja. Samo sam htjela da vičem glasno - To nije vaša majka! Ukočila sam se.*“

Noćna mora je tek počinjala. Djeca koja su išla u razred zajedno sa Sandrinom djecom su provocirali njenu djecu i nju, vrijedeđanje također nije izostalo.

Sandra kaže:

„Pokušala sam da se šalim s njima, i da ne kažem ništa loše, jer sam znala da će to opet utjecati na moju djecu.“

Osim toga, znala je da su mnogi od komentara koje su djeca govorila, oni ustvari čuli od svojih roditelja. U tom periodu, Sandra je počela da prima zahtjeve za prijateljateljstvo na njen pravi Facebook račun; međutim, većina njih su bili zahtjevi za seksualne usluge.

Nasilje kojem je Sandra bila izložena preko ovog računa je izazvalo intenzivne psihičke povrede: kako zbog toga što se osjećala nemoćno da zaštiti svoju djecu, tako i zbog toga što je osjećala duboku usamljenost i izolaciju u njenoj borbi. Nakon savjeta direktorice i školskog psihologa, Sandrina djeca su prestala ići u školu ostatak polugodišta. Ali kao i drugi mladi ljudi, oni su ostali aktivni online. Njena djeca su nastavila da doživljavaju zlostavljanje, a bili su dobro svjesni prisustva lažnog profila.

Sandra o ovom periodu kaže:

„Tokom zimske pauze niko iz škole me nije kontaktirao da me barem pita kako sam.“

Njena izoliranost i ravnodušnost onih od kojih je očekivala pomoć je dovela do

još većeg mentalnog razora uzimajući u obzir da je Sarajevo mali grad sa povezanim zajednicama, postajala je mala vjerovatnoća da će se trač o Sandri uskoro zaboraviti.

Traženje pravde

Samo nekoliko dana nakon što Sandra saznala za lažni profil, otišla je do lokalne policijske stanice da to prijavi. Odavde su je odmah poslali u Ministarstvo unutrašnjih poslova. Kada se konačno srela sa Federalnim inspektorom unutrašnjih poslova, dala mu je detaljan opis zlostavljanja sa kojim se suočava. Međutim, kroz cijeli intervju, inspektor je odbio da uzme bilješke, i činio se nezainteresovanim za slučaj. Dok je čekala da Ministarstvo odgovori na njene žalbe, ona se obratila i SIPA (Državna agencija za istragu i zaštitu) i Tužilaštву, od kojih su se oba pokušaja pokazala kao jalova, jer su uposlenici obje službe odbili da čak poslušaju njenu žalbu. Na ovaj način, kroz njenu borbu za pravdu, Sandra je našla na institucionalnu ravnodušnost među agencijama za provedbu zakona. Kada je Ministarstvo unutrašnjih poslova konačno odgovorilo Sandri, 7 dana kasnije – uzimajući u obzir mnogo insistiranja s njene strane – ona je obaviještena da njen predmet ‘nije krivično djelo’.

Međutim, u stvarnosti, to je bila netačna karakterizacija djela. Sandra i federalni inspektor su naglašavali da je slučaj povezan s Facebookom, internetom i online fotografijama, za koje trenutno ne postoji poseban zakon. Međutim, slučaj je trebao biti podnesen pod klevetu, rodno zasnovano nasilje ili prijetnje, za koje postoje adekvatne odredbe prema postojećem krivičnom zakonu.

Kada je nasilje počelo, Sandra se obratila i direktoru škole koju njena djeca pohađaju, nadajući se da će donekle kontrolirati uticaj glasina, pogotovo jer je ona sumnjala da je dijete napravilo lažni profil. Međutim, i ovdje se suočila sa istim odbojnim stavom od strane vlasti kao što je prikazano i od strane policije, SIPA-e, MUP-a, i tužilaštva.

Sandra kaže:

"Osjećala sam se izdato od strane direktor škole, stvarno sam očekivala da će imati barem jedan hitan sastanak sa drugim roditeljima, ali još jednom sam pogriješila." Ustvari, direktor je Sandri rekao da ne može ništa uraditi, jer je internet privatna stvar."

Početkom 2014. godine, Sandru je kontaktirao One World Platform, koji joj je pomogao da zaštitи svoju privatnost online, kao i da isplanira kolektivnu akciju protiv lažnih profila. Nakon koordiniranja velike grupe ljudi, koja je preko 5 sati prijavljivala profil na kraju se ispostavilo kao najefikasnija strategija. 30 minuta nakon njene žalbe, lažni profil je bio uklonjen. Prije One World Platform intervencije, Sandra nije bila svjesna ovih mehanizama. Sandra je odlučila da nastavi borbu za legalnu pravdu. Ona kaže:

"Tako je važno da saznam ko стојиiza ovoga. Moj cilj nije da se neko kazni [jer je krivac] vjerojatno neko dijete. [Ali] ako imamo internet i koristimo ga, mora postojati odgovornost, i ja želim da znam ko je nadležan u ovakvima situacijama."

Bez obzira na indiferentnost agencija za provođenje zakona, Sandra je nastavila borbu za pravdu koja traje i danas, i zahvaljujući One World Platform na intervenciji, ona je sada bolje informisana

o prekršajima pod kojim ovakva vrsta nedjela može biti zavedena.

Slučaj 3: Kada virtualne prelazi u stvarno

30-godišnja Nina dolazi iz grada u Republici Srpskoj, u Bosni i Hercegovini, i radi u lokalnom šoping centru. Nina je bila u ozbiljnoj vezi sa 35-godišnjim Stefanom skoro tri godine. On je, međutim, odbio da "prihvati" njenu odluku o raskidu, i počeo je pratiti na posao, provodio je vrijeme ispred njene kuće, i posjećivao iste klubove i kafiće kao i ona. Postao je osoba koja je uhodi. Za to vrijeme, također je počeo slati prijeteće poruke na mobilni telefon, koje su eskalirale u većem broju kada je Nina počela izlaziti sa čovjekom po imenu Danijel. Stefan je slao nasilne prijetnje Danijelu i Nini redovno, u periodu od mjesec dana poruke su stizale gotovo kontinuirano na jedan od njihovih mobilnih telefona. Za Ninu konstantne prijetnje su naškodile njenom psihičkom stanju, a ona je počela da osjeća stalni strah unutar i izvan svoje kuće.

Traženje pravde

Nakon što je bila izložena stalnom nasilju i strahu nekoliko mjeseci, Nina i Danijel su otišli u policijsku stanicu sa porukama koje su dobili na mobilne telefone. Čak i nakon što su vidjeli sadržaj poruka, policija nije poduzela nikakvu akciju. Nina i Danijel su zvali telekom kompaniju najmanje 3 puta; međutim, odgovor je bio da počinitelj stalno mijenja broj mobilnog telefona, te stoga oni nisu u mogućnosti da ga nađu. U Bosni i Hercegovini, moguće je kupiti jeftinu SIM karticu bez da registrujete svoje

ime ili bilo kakvu vrstu ličnih podataka, što znači da ljudi mogu promijeniti mobilne brojeve onoliko često koliko to žele.

Jednog dana, Stefan je napokon ispunio dato 'obećanje' preko poruke i pretukao Ninu. Sutradan, policija ga je uhapsila. Hapšenje nije sprovedeno na osnovu uznenemiravanja sa kojim se ona suočavala nekoliko mjeseci, nego zbog incidenta nasilnog ponašanja. Tužilac je preporučio da Stefan bude u pritvoru mjesec dana iz straha da bi mogao ponoviti istu vrstu nasilja. Do kraja ovog istraživanja, slučaj je još uvijek u toku.

Svjetski internet posrednici i nasilje nad ženama: Facebook, YouTube i Twitter

Ova studija je nastala kao dio kratkog istraživanja o politikama tri glavna svjetska internet posrednika - Facebook-a, YouTube-a i Twitter-a, u vezi sa nasiljem nad ženama koje se dešava putem informaciono komunikacionih tehnologija i upravo ovih platformi.

Studija ima za cilj mapirati korporativne politike tih posrednika koji omogućuju identifikaciju, izvještavanje i u konačnici smanjenje učestalosti uznemiravanja i nasilja nad ženama putem usluga koje pruža posrednik. Istraživanje je provedeno na temelju analize korporativne politike i uvjeta pružanja usluga, te su obavljeni intervjuji sa predstavnicima posrednika.

Studija je dizajnirana tako da pruži zagovaračima/cama ženskih prava i aktivistima/kinjama detaljne informacije o politikama koje se odnose na nasilje nad ženama tako da je oni/e mogu koristiti, kritikovati ponuđene mehanizme i zajedno sa internet posrednicima poboljšati mogućnosti za adresiranje i eliminaciju virtualnog nasilja. **Čitavu studiju možete pronaći na internet stranici <http://www.genderit.org/node/4076>.**

Studija slučaja Facebook

O kompaniji

Facebook je online društvena mreža, osnovana 2004. godine, sa 1,28 milijardi korisnika/ica i 6.818 zaposlenih. Sjedištu u Kaliforniji, Facebook je donio približno 8 milijardi dolara prihoda u 2013. Korisnici izvan SAD-a i Kanade su službeno servisirani od strane Facebook podružnice u Irskoj. Facebook ima urede u Kaliforniji, Londonu, Irskoj i Indiji. Imat će skoro 250 miliona korisnika u Evropi, također isti broj korisnika imaju i u Aziji; 184 miliona u Sjevernoj Americi, 134 miliona u Južnoj Americi, 48 miliona u Africi, 47 miliona u Centralnoj Americi / Meksiku, 23 miliona na Bliskom istoku, 15 miliona u Okeaniji i Australiji, i 7 miliona u Karibima.

Kako bi osigurali da ispunjavaju svoje obaveze i da poštju i unapređuju standarde ljudskih prava, posebno prava žena da budu oslobođene od uznemiravanja, mržnje i nasilja online, Facebook treba poduzeti sljedeće korake:

1. Javno se obavezati praćenju standarda ljudskih prava, te zauzeti stav o poštovanju različitosti i ženskim pravima.
2. Potpisati Principe o osnaživanju žena.
3. Praviti pozitivnije korake ka shvatljaju širenja nasilja nad ženama na Facebook-u i izbaciti politike koje nisu u skladu sa ljudskim pravima kako bi se ublažili i riješili štetni efekti.
4. Proaktivnije se baviti problemom nasilja nad ženama preko Facebook platforme. Nedovoljno je baviti se ovakvim pitanjima samo kada skandal dospije u medije. Facebook treba poduzeti sveobuhvatnu konsultativnu istragu o načinima na koje

se može olakšati borba protiv nasilja nad ženama online.

5. Uvesti ad hoc procese uspostavljanjem zvaničnih konsultacija sa grupama koje se bave ženskim pravima i aktivistima/kinjama - posebno sa onim izvan SAD-a i Europe - za dizajn, implementaciju i evaluaciju politika i procedura.

6. Imenovati osobu koja će biti odgovorna za razumijevanje i odgovaranje na pitanja u vezi s nasiljem nad ženama, kao i za uspostavljanje - u dogovoru sa relevantnim pojedincima i zajednicama - Facebook politike za pitanja o nasilju nad ženama.

7. Osigurati redovnu obuku osoblja odgovornog za moderiranje o pitanjima vezanim za ljudska prava općenito, kao i konkretne realnosti ženskih prava koje se odnose na zdravlje, seksualnost i nasilje.

8. Objaviti raščlanjene podatke o spolu, stručnosti i obuci osoba koje se bave istaživanjem pritužbi.

9. Osigurati veću transparentnost o žalbenim procesima općenito, koji standardi se primjenjuju i kako se žalbe rješavaju kroz njihov životni ciklus.

10. Objaviti informacije o slučajevima nasilja nad ženama na Facebook-u, uključujući podatke o broju zaprimljenih prijava, također i onih na koje je odgovoren i odreagovano, da bi se omogućio detaljniji angažman o problemima ovog tipa.

11. Razmisliti o uvođenju alternativnih mehanizama prijavljivanja žalbi za individue koji nisu kompjuterski pismene ili one koji ne bi bili voljni da otkriju informacije o sebi u procesu prijavljivanja žalbe.

12. Usputaviti mehanizme za veće učešće žena koje su preživjele nasilje u procesu prijavljivanja, kako bi se osobama koje prijavljuju dala veća prilika da detaljnije objasne razloge njihove pritužbe i utjecaj koji je uvredljivi sadržaj ili nasilno ponašanje imalo na njih.

Koji su mehanizmi podrške za osobe koje su preživjele online nasilje na Facebook-u?

Nakon što korisnik/ca prijavi neprimjereno sadržaj, primit će obavijest da je njihova prijava zaprimljena. Napredak prijave se također može pratiti putem kontrolne ploče za podršku. Kontrolna ploča za podršku će korisniku/ci omogućiti objašnjenje zašto se neka akcija poduzima ili ne poduzima. Mnoga Facebook svojstva su dizajnirana za podršku sigurnosti korisnika/ca i da pruže pomoć osobama koje su preživjele online nasilje ili uznemiravanje. To uključuje sljedeće:

Facebook savjetodavni odbor za sigurnost se sastoji od pet vodećih sigurnosnih internet organizacija iz Sjeverne Amerike i Europe- Childnet International, National Network to End Domestic Violence, Connect Safely, Family Online Safety Institute i WiredSafety. Facebook se konzultira sa ovim organizacijama o pitanjima vezanim za online sigurnost.

Facebook mreža podrške se sastoji od pet vodećih LGBT interesnih organizacija- Gay and Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD), the Human Rights Campaign (HRC), the Trevor Project, Gay, Lesbian and Straight Education Network (GLSEN), and Parents, Families & Friends of Lesbians and Gays (PFLAG) u suradnji s MTV "A Thin Line" kampanjom, koja se fokusira na virtualno nasilje i uznemiravanje. Ove organizacije služe kao savjetnici Facebook-u o pitanjima kao što su anti-LGBT zlostavljanje;

Porodični centar za sigurnost ima značajne resurse dizajnirane za pomoć djeci, roditeljima i učiteljima/cama da razgovaraju o ovom problemu, te da sprječe i prijave zlostavljanje koje se

dešava online.

Facebook pomoć daje kontakt informacije za (uglavnom SAD) organizacije koje mogu pružiti podršku i pomoći korisnicima/ama oko problema kao što je prevencija suicida, poremećaj u prehrani i nasilje u porodici. U julu 2013. godine, član Facebook savjetodavnog odbora za sigurnost i National Network to End Domestic Violence su radili zajedno sa Facebookom na izradi informativnog vodiča o privatnosti i sigurnosti za osobe koje su preživjele nasilje, koji pruža osnovne informacije o procedurama prijavljivanja koje su dostupne za njih i također daje savjete o tome kako iskoristiti postavke za privatnost koje štite protiv zlostavljanja.

Centar za sigurnost - Facebook i dio platforme o provedbi zakona propisuje suradnju Facebook-a sa organima za provedbu zakona:

"Surađujemo sa organima za provedbu zakona kako bi ljudi na Facebooku ostali sigurni. To ponekad znači davanje informacija koje će im pomoći da reaguju u hitnim slučajevima, uključujući i one koji predstavljaju neposrednu opasnost, sprječavanje suicida i povratak nestale djece. Također im možemo dati informacije koje će pomoći da se spriječi prevara ili neka druga ilegalna aktivnost, kao i kršenje Facebook uvjeta korištenja."

Operativne smjernice su za autoritete koji sprovode zakone i njihove službenike koji traže oficijelne informacije od Facebook-a. **U slučaju kada individua potražuje informacije može posjetiti sljedeću stranicu: facebook.com/help/?page=1057.**

Korisnici/e koji traže informacije o svojim profilima na Facebook-u mogu skinuti sve svoje podatke preko alata "Download Your

Information" koji mogu naći na stranici facebook.com/help/?page=18830.

26. februara 2009. CEO Facebook-a Mark Zuckerberg je javno objavio uvođenje novog "vodećeg dokumenata" - načela Facebook usluga i izjavu o pravima i odgovornostima - dizajniran da učinkovito zamijeni sve prethodne Uvjete o pružanja usluga za korisnike/ce, programere/ke i oglašivače. Promjene su posljedica pritužbi koje su se odnosile na uvjete korištenja vezane za licenciranje sadržaja koji je objavljen od strane korisnika. Dva nova vodeća dokumenta su bila otvorena za javne konsultacije i data je mogućnost korisnicima/ama da glasaju o promjenama koje Facebook uvodi.

Odjeljak 3 - Sigurnost

3.5 Vi neće maltretirati, zastrašivati, ili uz nemiravati bilo kojeg korisnika/cu.

3.6 Nećete postavljati sadržaj koji je pun mržnje, prijeteći, pornografski ili koji sadrži golotinju, grafičko ili bezrazložno nasilje.

Odjeljak 5 - Zaštita tuđih prava

"Mi poštujemo prava drugih ljudi i očekujemo od vas da učinite isto."

5.1 "Nećete postavljati sadržaj ili poduzeti bilo kakvu akciju na Facebook-u koja krši tuđa prava ili na bilo koji drugi način krši zakon."

5.2 "Možemo ukloniti bilo koji sadržaj koji objavite na Facebook-u, ako vjerujemo da krši ovu Izjavu."

Nova verzija je objavljena 11. augusta 2009. godine, pri čemu su dijelovi 3.5 i 3.6 promijenjeni u poglavљa 3.6 i 3.7; ali je sadržaj ostao isti. Ostale verzije su objavljene 26. marta 2010. i 17. septembra 2010.

Standardi o zajednici su uvedeni početkom 2011.

Relevantne stavke koje Facebook zagovara su sljedeće:

Nasilje i prijetnje

Sigurnost je najveći prioritet Facebook-a. Trudimo se da uklonimo sadržaje koji vode ka kršenju zakona, u slučajevima u kojima se prikazuje teško fizičko nasilje ili je sadržaj direktna prijetnja javnoj sigurnosti. Organizacija sa terorističkim obilježjima ili one poznate po teškim krivičnim aktivnostima nije dozvoljeno prisustvo na našoj platformi, pored toga zabranjujemo promovisanje, planiranje, ili slavljenje bilo kojih akcija koji mogu rezultirati financijskim obeštećivanjem drugih, uključujući pljačke i oblike vandalizma.

Virtualno nasilje i uzneniravanje

Facebook ne toleriše virtualno nasilje i uzneniravanje. Korisnici/ce imaju dozvolu da slobodno govore o stvarima i ljudima javnog interesa, ali poduzimamo akciju za dobivene primjedbe nasilnih ponašanja koja su usmjerena ka privatnim individuama. Ponavljajuće targetiranje korisnika i korisnica poput stalnih slanja zahtjeva za prijateljstvo kao i poruka je također forma uzneniravanja.

Govor mržnje

Facebook ne dozvoljava govor mržnje, ali pravi razliku između ozbiljnog i sarkastičnog govora. Iako vas ohrabrujemo javno izazovete ideje, institucije, događaje i prakse, ne dozvoljavamo individuama ili grupama da napadaju druge na osnovu njihove rase, etniciteta, nacionalnog porijekla, religije, spola, roda, seksualne orijentacije, poteškoća i medicinskog stanja.

Prijavljivanje zlostavljanja

Ukoliko vidite nešto na Facebook-u što prema vama krši naše uvjete o korištenju

osjećajte se slobodnim da to i prijavite imajte na umu da prijavljivanje sadržaja ne garantuje da će isti biti uklonjen. Zbog različitosti naše zajednice vrlo je moguće da nešto bude uznenirajuće ili da se ne slažete nužno sa nečim, a da u isto vrijeme to ne predstavlja kršenje naših uvjeta o korištenju. Zbog ovog razloga također vam nudimo da lično kontrolišite sadržaj koji ćete vidjeti, poput mogunosti da obrišete ili sklonite sadržaj sa vaše kontrolne ploče, blokirate ili obrišete stranice ili aplikacije koje vas uzneniravaju.

Osim toga, Facebook se zalaže za uspostavljanje formalnije i direktnije komunikacije sa predstavnicima grupa koje rade na ovim problemima, uključujući ženske grupe kako bi se osigurali da će sadržaj za koji se vjeruje da krši Facebook standarde biti ekspeditivno pregledan. Facebook facilituje dijalog između Everyday Sexism Project i drugih grupa. Facebook je također predan ohrabrvanju Anti-Cyberhate radne grupe i drugih međunarodnih grupa koje trenutno rade na problemu uključivanja predstavnika/ca ženskih koalicija da identificiraju kako izbalansirati slobodu izražavanja, istražiti efekat mržnje govora online sa online iskustvima članova/ica grupa koji su se historijski suočavali sa diskriminacijom u društvu, te da se ocijeni napredak o kolektivnim ciljevima kompanije Facebook.

Studija slučaja Twitter

O kompaniji

Twitter je društvena mreža i mikrobloging servis, osnovan 2006. godine sa više od 200 miliona korisnika/ca i 3000 zaposlenih. Sjedište kompanije je u Kaliforniji, gdje je samo u 2013. godini zaradila više od 664 miliona dolara. Izvan SAD-a, Twitter ima svoje uredske poslovne jedinice u Amsterdamu, Berlinu, Dublju, Londonu, Madridu, Parizu, Rio de Žaneiru, Sao Paulu, Singapuru, Sidneju, Seulu, Tokiju, Torontu i Vankuveru. Zemlje sa najvećim postotkom Twitter korisnika/ca po stanovniku/ci su Saudijska Arabija, Indonezija, Španija, Venecuela i Argentina, dok se Velika Britanija, SAD i Holandija također nalaze u gornjem 10,1 posto broju korisnika/ca.

Twitter je imao revolucionaran utjecaj na sposobnost izražavanja, razvijanje novih ideja i pokretanje političkih pokreta preko interneta. Twitter djeluje kao alat za komunikaciju, obrazovanje i izražavanje za više od 200 miliona korisnika koji pošalju više od 400 miliona tweet-ova svaki dan. Twitter je odigrao važnu društvenu ulogu u više navrata; od olakšavanja organizacije protesta tokom revolucija u Egiptu, Tunisu i Iranu, do omogućavanja humanitarne pomoći i analize kriza na Haitiju i na Filipinima.

Twitter se pokazao nepokolebljivim kada je u pitanju predanost pravu na slobodu izražavanja i mišljenja, često i na štetu sopstvenih politika koje se bave zabranom zloupotrebe i govora mržnje.

Kompanija se opirala suradnji sa lokalnim

vlastima u slučaju francuskih korisnika koji su propagirali govor mržnje i anti-semitizam, što je ipak na kraju završilo, odlukom Francuskog suda, porazno za kompaniju.

Evolucija Twitera po pitanju online nasilja nad ženama 2009 – 2014

Twitter je relativno nova društvena platforma, osnovana tek 2006. godine, ali je u svom kratkom periodu djelovanja naišla na brojne poteškoće s obzirom na svoje politike i procedure u vezi uvredljivog i nasilnog govora na internetu.

Juni 2013: Twitter je izgubio slučaj na Francuskom sudu kada je odbio predati korisničke podatke o osobama optuženim za kršenje francuskog zakona, a koje su putem Twitter-a širili anti-semitizam i govor mržnje. Kompanija to objašnjava činjenicom da brani slobodno i nesputano izražavanje. Odluka suda je uslijedila samo nekoliko mjeseci nakon što je objavljena studija u kojoj se navodi da postoji preko 20.000 različitih hashtag-ova (specifičnih Twitter označaka) koje sadrže govor mržnje. Najozbiljnije i najvažnije promjene unutar ove kompanije, u pristupu pitanju online nasilja nad ženama, su se desile tokom juna i jula 2013. godine kada je veliki broj ženskih javnih ličnosti bio podvrgnut prijetnjama silovanja, maltretiranju, prijetnjama smrću upravo preko ove društvene mreže. (Caroline Criado-Perez, feministkinja i novinarka; Stella Creasy, političarka; Hadley Freeman, kolumnistica; Catherine Mayer, urednica novina)

Približno u isto vrijeme, feministička medijska kritičarka Anita Sarkeesian je javno poslala tweet (poruka na Twitter-u) u kojem kaže da je prijavila brojne prijetnje

koje je dobila na Twitter-u. Odgovor koji je dobila jeste: "Korisnički račun trenutno nije u sukobu sa Twitter pravilima". Pored toga je objavila sliku jedne od dobijenih prijetnji, zajedno sa korisničkim računom sa kojeg je prijetnja poslana. Twitter je opet dao isti odgovor. Ova dva tweet-a su podijeljenja na mreži preko 7 000 puta.

U to vrijeme, kritika protiv politike Twitter-a je počela da jača i dobija na broju saveznika/ca.

Svi ovi incidenti su doveli do kreiranja peticije **Change.org** koja je lobirala da se na Twitter uvede opcija/tipka PRIJAVI da bi se omogućilo direktno prijavljivanje neželenog sadržaja upravo na njegovom izvoru. Peticija je skupila preko 140,000 potpisa.

20. jula 2013. godine Del Harvey, šefica odjela koji se bavi pitanjima sigurnosti u Twitter-u, napisala je blog pod imenom '**Čujemo vas**' gdje se obratila javnosti, najavila uvođenje novog alata/tipke PRIJAVI i obećala poboljšanje učinkovitosti Twitter usluga. Tony Wang, glavni menadžer Twitter-a u Velikoj Britaniji, objavio je niz tweet-ova govoreći da online zlostavljanje "jednostavno nije prihvatljivo".

Alat/tipka PRIJAVI jeste uvedena, ali nije dostupna na svim uređajima. Nejasno je koju viziju Twitter ima i šta će još da poduzme kada su u pitanju mehanizmi zaštite.

13. decembra 2013. godine, Twitter je uveo promjene u opciji blokiranja korisnika/ca, koje je uveo samo dan ranije. Promjene su dopustile blokiranim korisnicima/cama da nastave gledati sadržaj osobe koja ih je blokirala, ali dotični korisnik/ca nije

mogao vidjeti da je blokiran/a. Twitter je rekao da su napravljene ove promjene, jer kada korisnik/ca sazna da je blokiran/a, to dovodi do revolta, pokreće ljutnju i još više online nasilja. Izvršni direktor Dick Costolo je rekao da su promjene bile tražene upravo od strane žrtava zlostavljanja. Međutim, samo nekoliko sati nakon objave promjene, Twitter je bio preplavljen sa pritužbama bijesnih korisnika/ca, te suočen sa online peticijom, vratio se na stare politike.

Koji su mehanizmi podrške u za žrtve online nasilja na Twitter-u?

Nije se lako nositi sa bilo kojom vrstom zlostavljanja, uključujući virtualno. Važno je znati korake koji će vam pomoći da riješite problem.

Svakodnevno se susrećemo sa stvarima na internetu sa kojima se ne slažemo ili smatramo da su neugodne. Takvo ponašanje međutim ne predstavlja nužno online zlostavljanje. Ako vidite ili dobijete odgovor koji vam se ne sviđa, jednostavno prestanite pratiti tu osobu na platformi Twitter i tu vaša komunikacija sa njom/njim prestaje. Ukoliko se takvo ponašanje nastavi, preporučujemo da blokirate korisnika/cu.

Blokiranje će spriječiti osobu da vas slijedi i vidi vašu profilnu sliku, a pored toga toga, nećete vidjeti odgovore upućene vama. Zlostavljači, pokazalo se, obično gube interes kada shvate da nećete reagirati. Ako je korisnik koji vas maltretira vaš/a prijatelj/ica, pokušajte pristupiti rješavanju problema van virtualnog svijeta. Ako ste imali nesporazume, možda je moguće riješiti stvari razgovorom, ili uz pomoć osobe kojoj vjerujete.

Ako i pored toga, i dalje primate neželjene, ciljane i kontinuirane @odgovore na Twitter-u, koji čine da se osjećate loše, prijavite sporno ponašanje direktno Twitter-u.

Ako smatrate da ste fizički ugroženi/e, obavezno kontaktirajte lokalne policijske vlasti koje imaju odgovor za rješavanje ovog problema.

Ako ste se odlučili za rad sa policijom, pobrinite se da učinite sljedeće:

1. Dokumentirajte nasilne ili uvredljive poruke, imajte ih isprintane ili u screenshot-ovima
2. Budite što precizniji o tome zašto ste zabrinuti
3. Pružite širi kontekst koji imate kao dokaz nasilnog ponašanja, na primjer neprimjereni ponašanje korisnika/ca koji ste pronašli na drugim internet stranicama
4. Pružite sve tačne informacije o prethodnim prijetnjama, ukoliko ste ih primili

Ukoliko doživite negativne ili štetne online interakcije, okrenuti se savjetu i podršci roditelja ili prijatelja/ica može biti jako dobra opcija. Često, u razgovoru sa bližnjima možete naići na odgovor kako riješiti nastalu situaciju. Pokušavajući shvatiti kako bi vi nekome u ovoj situaciji mogli biti od koristi je ponekada zastrašujuće. Twitter-ov Centar za podršku nudi neke prijedloge:

1. Pomozite drugima

Ako vidite nasilan ili uvredljiv sadržaj usmjeren na nekoga drugoga, iskомуunicirajte svoju zabrinutost sa osobom koja je primila taj sadržaj i ohrabrite ju/ga da se obrati Twitter-u i/ili lokalnim vlastima.

2. Pokušajte razumjeti

Samo zato što je zlostavljanje događa na internetu, ne čini ga manje stvarnim. Ako prijatelj/ica ili bliska osoba traži vašu pomoć u vezi sa online nasiljem, saslušajte ono što imaju za reći i shvatite tu situaciju ozbiljno.

3. Potaknite ih da traže pomoć

Iako je važno biti tu za njih, potaknute ih na to da zatraže stručnu pomoć, bilo da je to savjetnik/ica, terapeut/kinja, pravnik/ica, policija ili bilo koja druga pouzdana osoba sa kojom mogu razgovarati licem u lice.

4. Nemojte biti promatrač/ica

Ako vidite da je neko prolazi kroz ovakvu vrstu nasilja, nemojte ignorisati to. Također, nemojte biti agresivni prema zlostavljaču/ici i odgovarati nasiljem, jer je to upravo ono što žele.

5. Potaknite ih da prijave nasilje

Twitter može prihvatiti prijavu za online nasilje isključivo od osobe koja je izravno uključena u nasilnu situaciju. Potaknite osobu koja prolazi kroz tu da podnese izvještaj Twitter-u, odnosno prijavi slučaj.

U kojim slučajevima Twitter surađuje sa drugima kako bi se olakšao pristup pravdi?

Twitter navodi više puta u svojim politikama da će voljno surađivati sa policijom ukoliko se desi da su kontaktirani od njihove strane, te više puta apelira svoje korisnike/ce da kontaktiraju lokalnu policiju i ulože prijavu, umjesto da se oslanja na Twitter za samo provođenje istrage.

Koje informacije Twitter ima o svojim korisnicima/cama?

Korisnički podaci koje Twitter posjeduje o svojim korisnicima/cama je u skladu sa njihovim pravilima o privatnosti i uvjetima pružanja usluge. Da biste mogli da potražujete informacije o korisnicima/cama, morate imati valjan sudski nalog.

Većina informacija na profilima na Twitter-u je javna, tako da svako može vidjeti. Twitter profil sadrži profilnu sliku, fotografiju u zaglavju, pozadinsku sliku i ažurirane statuse, odnosno tvitove. Osim toga, korisnik/ca ima mogućnost da pruži informaciju o svojoj lokaciji kao i kratku biografiju.

Potražnja podataka van Sjedinjenih Američkih Država

Američki zakon daje ovlasti Twitter-u da odgovori na zahtjeve potražnje za korisničkim podacima iz stranih agencija za provedbu zakona koje se izdaju preko američkog suda bilo putem međusobnog dogovora o pravnoj pomoći (Mutual Legal Assistance Treaty "MLAT") ili zvaničnog pisma. Tijela za provedbu zakona izvan SAD-a također mogu podnijeti zahtjev za objavu korisničkih podataka pod hitnim okolnostima.

Studija slučaja: YouTube

O kompaniji

YouTube je internetski servis za razmjenu i dijeljenje video zapisa, osnovan 2005. godine, a kupljen od strane kompanije Google krajem 2006 godine. Nema javno dostupnih podataka o broju zaposlenih. U 2007, YouTube je uveo alat koji pomaže pri lokalizaciji osoba koje koriste ovaj servis, preko čega je YouTube lokaliziran u 19 zemalja. U martu 2013. broj jedinstvenih korisnika/ka koje/i posjećuju YouTube svaki mjesec je dosegao - jednu milijardu.

Koji su mehanizmi podrške za žrtve online nasilja?

Sigurnosni centar kompanije YouTube daje niz savjeta i resursa za korisnice/ke koje/i se mogu susresti sa online nasiljem, te kažu:

"Želimo da koristite YouTube, bez straha da ćete biti podvrgnuti/e zlonamjernom uzneniranju. U slučajevima gdje maltretiranje prelazi granicu i postaje zlonamjerni napad, možete uložiti pritužbu i mi ćemo se potruditi da to bude uklonjeno. U drugim slučajevima, korisnice/i mogu biti blago neugodne/i pri komentarisanju i takve prosto trebate ignorisati."

Cyberbullying može uključivati:

- Uvredljiv video, komentar ili poruku
- Otkrivanje nečijih osobnih podataka
- Snimanje nekoga bez njihovog pristanka
- Objavljivanje sadržaja sa

- namjerom poniženja osobe/osoba
- Pisanje negativnih komentara/kreiranje negativnih video-a o drugoj osobi

Korisni trikovi i savjeti:

1. Napravite pauzu prije no što objavite sadržaj; ozbiljno razmislite o tome kako se može promatrati ta objava na internetu, te nemojte postavljati nešto što mislite da bi moglo ugroziti vaš ugled ili sigurnost
2. Budite glasni/e, recite prijateljicama/prijateljima da rade na zaustavljanju online nasilja i dabudu jasni/e i glasni/e pri izražavanju svog mišljenja protiv istog kada i ukoliko ga primjete
3. Ukoliko ste maloljetni/e, recite odrasloj osobi ako prolazite kroz online nasilje
4. Pokušajte obrisati komentare ili blokirati korisnika/cuukoliko vas maltretira; na taj način više ne može da vide vaš video ili ga komentarisati. Također možete isključiti opciju komentara za bilo koji videozapis ili se možete odlučti za opciju upravljanja komentarima tako da ih prethodno morate sami odobriti prije objavljivanja
5. Poštujte tuđe mišljenje, ali znajte i kada prelazi granicu maltretiranja. Želimo da YouTube bude dinamična i otvorena platforma, ali u isto vrijeme ne želimo da se korisnice/i osjećaju zastrašeno ili ugroženo
6. Koristite alate za prijavu koje imate na našoj platformi, ukoliko doživite maltretiranje

"Da biste saznali više o alatima koji su vam dostupni za pomoć pri upravljanju platformom, kao i za pomoć ako dođe do lošeg iskustva na platform, pogotovo nasilnih korisnika/ca, molimo posjetite naše postavke o privatnosti i sigurnosti na stranici.

Ponekad kritike i uvrede mogu dovesti do ozbiljnijih oblika maltretiranja i online zlostavljanja. Ako vam se otvoreno prijeti i osjećate se nesigurno, a maloljetni ste, obavijestite pouzdanu odraslu osobu te ga/ju prijavite lokalnoj policijskoj stanici."

Pored ovih, ne postoje nikakvi drugi mehanizmi podrške žrtvama dostupni putem platforme YouTube.

12 preporuka za YouTube

Kako bi se osiguralo da YouTube ispunjava svoje obaveze u poštivanju i unapređenju standarda ljudskih prava, a posebno prava žena tako da budu slobodne od uznemiravanja, mržnje i nasilja online, YouTube bi trebao poduzeti sljedeće korake:

1. Javno se obavezati na poštivanje standarda ljudskih prava, i zauzeti čvrst stav o poštivanju ženskih prava;
2. Poduzeti više pozitivnih koraka u razumijevanju pitanja online nasilja nad zenama i njegovog širenja preko vlastite platforme, kako bi se omogucilo brze i efikasnije rješavanje ove vrste nasilja kao i adresiranje njenih štetnih učinaka;
3. Stupiti u konkretan proces savjetovanja sa grupama koje se bave ženskim pravima i aktivistkinjama/aktivistima o dizajnu, implementaciji i evaluaciji politika i procedura;

4. Postaviti glasnogovornika/cu odgovornog/nu za razumijevanje i odgovaranje na pitanja u vezi sa nasiljem nad ženama, kao i za uspostavljanje, u suradnji sa relevantnim pojedinkama/cima i zajednicama, YouTube politike prema pitanjima nasilja nad ženama;
5. Potpisati UN-ov dokument Principi o osnaživanju žena (Women's Empowerment Principles);
6. Objaviti javno podatke o spolu, stručnosti i sposobljavanju onih koji/e se bave direktno dobijenim pritužbama vezanih uz privatnost i neprimjerenim sadržajem;
7. Osigurati veću transparentnost žalbenih postupaka općenito, te informacija poput one koji se sve standardi primjenjuju i na koji nacin se postupa sa pritužbama;
8. Dati javni prikaz informacija o slučajevima nasilja nad ženama na YouTubeu, uključujući podatke o broju prijava, broju odgovorenih pritužbi, broju rjesenih pritužbi, kako bi se omogućio detaljniji angažman na ovim pitanjima;
9. Ponuditi različite mehanizme izvještavanja za pojedinke/ce koje/i nisu kompjuterski pismani ili koje/i ne bi željeli otkriti identifikacijske podatke u vezi sa prigovorom;
10. Dati više smjernica o pritužbama vezanim za privatnost i koje sve podatke korisnice/i moraju osigurati da bi priložili pritužbu
11. Napraviti mehanizam potpore žrtvama dostupan putem YouTube-a;
12. Uspostaviti mehanizme za veće sudjelovanje žrtava u procesima

YouTube-a, odnosno onih koji/e su se izborili/e uspješno sa nasiljemu procesu izvještavanja, kao i dati medijima veću priliku za izvještavanje o ovom problemu tako što će pružiti pravične informacije, te prikazati veličinu negativnog utjecaja online nasilja.

U kojem trenutku internet posrednici surađuju sa drugima kako bi se olakšao pristup pravdi?

Nema javno dostupne informacije o tome kako i pod kojim uvjetima YouTube surađuje s policijom ili pomaže korisnicima/cama pristupu pravnim mehanizmima.

Evolucija politika YouTube-a koji se odnose online nasilja nad ženama 2009-2014

Politike kompanije YouTube relevantne za nasilje nad ženama koje se dešava kroz kanale informaciono komunikacionih tehnologija se nisu promijenile značajno u posljednjih pet godina. Smjernice su ostale gotovo iste za to vrijeme, sa izuzetkom odredbi relevantnih za prijetnje i uznemiravanja. U januaru 2009. godine, ova odredba je glasila:

"Stvari kao što su agresivno ponašanje, uhodenje, prijetnje, uznemiravanje, zastrašivanje, narušavanje privatnosti, otkrivanje osobnih podataka drugih osoba, kao i poticanje drugih na nasilno ponašanje ili kršenje Uvjeta korištenja se uzimaju vrlo ozbiljno. Bilo koja osoba koja bude uhvaćena da radi navedeno može biti trajno uklonjena s YouTube-a."

Krajem 2010. jezik u ovoj odredbi je promijenjen, odnosno nešto snažnije sročen:

"Postoji nulta tolerancija na agresivno ponašanje, uhodenje, prijetnje, uz nemiravanje, narušavanje privatnosti ili otkrivanje ličih podataka drugih članova/ica. Svatko uhvaćen radi tih stvari može biti trajno zabranjen s YouTubea."

U decembru 2008. godine, Centar zadužen za zloupotrebu i sigurnost na platformi je bio zadužen za edukaciju korisnika/ca o prijetnjama online sigurnosti. Centar je na kraju zamijenjen trenutnim politikama i sigurnosnim Hubom.

Druga velika promjena koja se odnosi napitanje online nasilja nad ženama desila se krajem 2013. godine, a odnosila se na uvođenje obaveznog uvjeta da se YouTube korisnici/e povezuju sa platformom Google+, što zahtijeva registraciju korisnika/ca pod pravim imenom. Taj potez je osmišljen kako bi se smanjila, bar djelomično, anonimnost koju je prethodno YouTube dao svojim korisnicima/ama, te samim tim kako bi se smanjila količina uz nemiravanja i zlostavljanja, posebno u sekciji sa komentarima. YouTube korisnici/e su izrazili/e ogorčenje na promjenu ove politike. Registracija pod stvarnim imenom je percipirana kao narušavanje slobode i privatnosti zajednice, kao i ometanje slobodnog izražavanja, jer može dovesti do autocenzure i pomoći pri državnoj prismotri individua. Sa druge strane, u nekim sektorima se ovo jasno vidi kao jačanje sigurnosti na internetu, jer znatno odvraća od neprimjerenog ponašanja koje se "množi" pod velom anonimnosti, i omogućava prikupljanje više dokazapri

otkrivanju online kriminala.

Ova promjena se također poklopila sa promjenom politike YouTube-a u sekciji komentara i postavki njihovog upravljanja, gdje korisnik/ica više kontrole nad komentarima objavljenim na njihovom sadržaju. Ovo je osmišljeno kako bi se ograničio "trolling", pogrdni i uvredljivi komentari i ponašanja, koje je prethodno dozvoljeno u sekcijskom komentaru. Motivacija je bila dati korisnicima/cama veću mogućnost ograničavanja uvredljivog ponašanja, omogućujući im zabranjivanje ili bar ograničavanje negativnih komentara objavljenim na njihovom sadržaju.

Sažetak i zaključci Sveobuhvatne teme i trendovi

Sam pristup velikih kompanija temi nasilja nad ženama se međusobno razlikuje, međutim postoji niz sveobuhvatnih tema i trendova koji se mogu izdvojiti kao zajednički. To uključuje:

1. Ne uključuju se slučajeve online nasilja nad ženama, sve dok ne postane problem za sopstvene odnose s javnošću

U slučaju kompanija Twitter i Facebook, nisu poduzeti konkretni koraci za promociju ženskih prava, a posebno borbu protiv nasilja nad ženama online, sve do javnog skandala. YouTube tek treba da zauzme javni stav po ovom pitanju. Ovi nedostaci ukazuju na nedostatak ozbiljnog pristupa problemu online nasilja nad ženama, kao i nedostatak priznanja odgovornosti posrednika da poduzme mјere za smanjenje učestalosti i ozbilnosti slučajeva nasilja, kao i da pruži adekvatno rješenje.

2. Nedostatak transparentnosti pri izvještavanju i traženju potencijalnih rješenja

Jedan od osnovnih problema istraživača/ica koji/e su radili/e na ovom istraživanju jeste nedostatak dostupnih i otvorenih informacija o procesu izvještavanja i eventualnih rješenja koji su dostupni žrtvama nasilja kroz IKT. Facebook daje najviše informacija o procesu prijavljivanja neprimjerenog sadržaja, ali postoji nedostatak informacija o procesu između same prijave i njenog rješenja. Twitter daje vrlo malo informacija o procesu

prijavljivanja, ali daje podrobne informacije o tome u kojim će sve slučajevima surađivati sa policijom (i/ili nadležnim institucijama), za razliku od kompanije YouTube koja uopšte ne nudi informacije o suradnji sa policijom (i/ili nadležnim institucijama). Sa druge strane, upravo YouTube je bio najviše otvoren da se javno uključi u ovo istraživanje, samim tim bivajući jedina kompanija od tri (Facebook, Twitter i YouTube) koja je pristala na intervju. Međutim, YouTube ne pruža značajne informacije o svojim procesima izvještavanja, obukama ili podršci osoblju koji se bavi pritužbama, niti kako odgovaraju na iste.

Općenito, istraživač/ce su naišli na teškoće u pronašanju informacija o tome kako procesi izvještavanja funkcionišu, na koji način se procesuiraju pritužbe, koje pritužbe jesu obrađene i koju vrstu potpore žrtva ima, očekivani rokovi za proces izvještavanja kao i da li pritužbe dođu do policije i pod kojim okolnostima. Nijedna od kompanija ne pruža podatke, u bilo kojoj formi, o vrstama i broju zaprimljenih žalbi relevantnih za nasilje nad ženama.

3. Neuspjeh da se pristupi potrebama žena koje nisu sa područja Sjedinjenih Američkih Država (npr. Evropa)

Postoji opšta zabrinutost unutar sve tri kompanije da procesi koji se odnose na izvještavanje o nasilju nad ženama ne uzimaju nužno u obzir iskustva žena koje nisu iz SAD-a. Facebook i Twitter, kako tvrde, ostvaruju komunikaciju sa grupama koje se bave ženskim pravima, ali to čine gotovo isključivo sa Sjeverno-Američkim i Evropskim grupama. Široka definicija "govora mržnje", "uvredljivog ponašanja", "ranjivih pojedinaca", i "maltretiranja" se nalazi u korisničkim politikama bez ikakvog pokušaja da se dodatno rasvijetli

njihovo značenje u određenim društvenim ili kulturnim kontekstima. Bez mogućnosti da se pristupi bilo kakvim informacijama o demografiji, teško je znati da li je uzeta u obzir i međunarodna dimenzija online nasilja nad ženama.

4. Ne postoji javna podrška ljudskim pravima

Nijedna se od navedenih kompanija nije javno opredjelila za zalaganje za ljudska prava niti na njihovu promociju, osim poticaja slobode govora. Nijedna od ponuđenih internih politika ovih kompanija se ne bavi eksplicitno rodnim nasiljem ili uznemiravanjem, niti je zauzela čvrst stav o poštivanju ženskih prava. Sve kompanije mogu (bi trebale) da holistički pristupe ljudskim pravima i inkorporiraju taj pristup u usluge koje pružaju, izvan vec očitog principa o slobodi izražavanja.

Pozitivni koraci i razvoj

Ipak, internet posrednici jesu poduzeli par pozitivnih koraka poslednjih godina da poboljšaju svoj pristup i sopstvene reakcije po pitanju nasilja nad ženama u online svijetu. Ovi koraci uključuju:

1. Angažman interesnih grupa

Twitter i Facebook su pokazali spremnost da se otvorи dijalog sa zajednicom koja se bavi ženskim pravima, da bi na taj način dobili informacije i daljnje upute pri izradi korporativnih politika i procesa u vezi sa online nasiljem nad ženama.

2. Pojednostavljeni i lako dostupni mehanizmi izvještavanja

Sve tri kompanije su pojednostavili svoje mehanizme izvještavanja, osiguravajući da neprimjeren sadržaj može biti prijavljen na samom izvoru (tj. kroz upotrebu

tipke "Report" ili tipke "Flag" direktno pored navedenog sadržaja), umjesto da zahtijeva da korisnici/e prolaze kroz duge i komplikirane izvještaje.

3. Proaktivni koraci ka zaustavljanju nasilja

YouTube je isprobao novi sistem nazvan "YouTube Deputy Program", u kojima određene korisnike/ce, koji/e su već u prošlosti prijavljivali neprimjerene sadržaje, pozivaju da upotrijebe nove i poboljšane alate. YouTube je pozvao pojedine organizacije da testiraju ovaj sistem, uz razmišljanje da neke grupe imaju specijalizirano znanje ili stručnost koje može omogućiti kvalitetno rješenje. Postoji mogućnost da je ovaj sistem otvoren, za početak, isključivo lokalnim ženskim organizacijama i sličnim. Ovo bi omogućilo interesnim grupama da budu proaktivnije i poduzmu korake ka iskorijenjenju nasilja nad ženama kroz IKT. Mogućnosti zagovaranja protiv nasilja nad ženama u online prostoru

Internet posrednici analizirani u ovoj studiji imaju mnoge nedostatke kada je u pitanju sagledavanje sopstvene uloge kada je u pitanju online nasilje nad ženama i svoje odgovornosti za pružanje mogućnosti za sprečavanje neprimjerenih ponašanja.

Ipak, jasno je da mnogi od tih nedostataka ne proizlaze iz zanemarivanja prava žena, već iz nedostatka svijesti o ovom problemu i koracima koje mogu poduzeti da bolje promoviraju prava žena unutar online svijeta.

Aktivistkinje i aktivisti za ženska prava stoga mogu imati ključnu ulogu u angažovanju i edukaciji internet posrednika o ulozi koju mogu igrati u promociji ženskih prava, te malim koracima pomoći u poboljšanju izvještavanja i olakšavanja procesa.

Na kraju, sve kompanije koje su analizirane u ovoj studiji imaju jako izraženu politiku o slobodi govora, te kada su suočene sa teškim pitanjima poput promocije prava pristupu informacijama i izražavanju žena, kao i njihovim drugim ljudskim pravima - kao što je pravo na život bez diskriminacije, te pravo na život bez nasilja - stoje na pogrešnoj strani, na strani nesputanog izražavanja, što prečesto ide na štetu žene.

Važno je da oni/e koji/e zagovaraju poštivanje ženskih prava, uključe internet posrednike pod uslovom da prepoznaju da je slobodno izražavanje osnovni stub otvorenog, slobodnog društva koje potiče ostvarenje svih ljudskih prava, ali da to mora biti uravnoteženo sa drugim pravima i slobodama.

